

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 10 Маја 1875.

Број 17

Излази четири пута
у месецу.

Преплата се шаље уредништву.
Уредништво је у богословији.

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 фор. на по год, 30 гр.
или 3 фор. на три мес. 15 гр. или 1
фор. и 50 нов.

Год. II.

Беседа, на Цвети године 1875.¹

Љубезна браћо!

Данашњи је дан мили за Србина дан, данашњи је празник успомена дичног Србства, када вољом Свемогућег Творца народ србски раскиде ланце ропства, када прену духом „слоге„ на стресе окове четири-вечног робовања, а заљуља олујом свести и патриотизма, и устаде срећно изнурени земље господар и роб против свога крвника и угњетача, а по речма песника: „Уста раја као из земље трава, одјекнуше брда и долови, — загркташе танки џевердари, заблисташе кратки јатагани, — јере дође вођа међу соколове, јер Таково оживело беше, —“ и Србин се закле на живот и смрт, и одсудно се реши живити или мрети.

Године 1815-те код малене цркве Таковске пониче зрак слободе на данашњи дан; и ово светило србски Цвети разви нупољак слободе по лепој земљи србинској, — и овај мили за Србство дан да ли може србско срце без успомена пропратити, а да се не сети кобни и чемерни дана својих прађедова, када беху робови? —

¹) Говорио у цркви в. Градишкој Мидут. Ф. Поповић св. Бикотински.

Драга браћо! Две ми се радости данас надмећу: једна је: што пред Богом у овоме светоме дому божијем гледам вас дично и јуначно Србство, а у души својој замишљам Таково, гледам, како сте се искупили на молитву, да одате благодарност своју Творцу своме, за ову милу слободу своју, где сте се искупили, да се сетите чемерне прошлости ваших ђедова, а сложки пригрлите будућност своју, где ће те се сетити тужне успомене, а чути глас патриотизма, и као грађани умети ценити шта вам јошт предстоји да извршите; — а друга ми је радост та: што из лица и срцаца ваших читам живу вјеру својих праотаца, која их је чувала кроз толике стотине година, те не попузнуше и неподпадоше под ноге својих рушитеља, која их и сабра у Таковску цркву и која им шапташе у срцу: „*С вама је Бог, народе, уразуми се и небојсе!*“ „*и које велики као што сам ја Бог ваш, ја ћу пред вама чинити чуда.*“ —

Ово велико, ово дично сабрање ваше, да ли, љубезни, не личи на славно Таково, када оно срце од Србина рече: „*Ево мене а ево вам рата*“ — када цвет јунака србски рече: „*Милоше буди нам старешина, буди нам вођ, од целог смо света остављени, презрени, ни на ког се ослонити нећемо, сви ћемо мрети а вером преврнути нећемо, — ти отац, ти избавитељ, ти спаситељ.*“ — Оваковим одзивом, оваковим пожртвовањем наши стари одпочеше борбу за слободу своју. И овај глас устанка расчу се по беломе свету, сви чуше, сви видеше да Србина јоште жива има, да му племе није изумрло. Но како ли беше душманину Србиновом, како ли му беше кад му стиже глас, да се Србин ујединио и наоружао, и кад је одсудно изрекао: „*Слобода или смрт.*“ Одмах душманин оштраше мач, — мач припаса и похита да овај пламен слободе србске у зачетку њеноме угуши. Читаве орде бесних азијата лећаше Чачку и дивној Јелици, и са свију страна узвикиваху један другом, — недај, — недај сад, јер ће доцне касно бити. О! да дивна призора? — Милош са својима

мали и слаб, који неима топа и оружја, побеђује оне, у којих беше све, — који беху синови царски, — али само не-имађаху Бога и правду на својој страни. Чачак, Дубље и Пожаревац сведоче, и вечито ће потомству сведочити како се Србин за милу своју слободу борити уме, како у највећој ватри, кад одлеђаху главе, јуначки кликтаху: — „*слобода или смрт.*“ — И победи Божија правда, јер је велика и и моћна десница његова, — Он благослови дело угњетеног Србина, Он прослави Цвети, — Он узвиси успомену њима, — Он узвиси заставу Таковску над Србијом, да се вије за дуго и много над милим народом србским, и ова застава Милошева, и ова мала србска војска, објави целом свету да сила азијатска снужено обара главу, оставља србску земљу, у којој од толико стотина година аговаше и благоваше о зноју народа србског; јуначкој Србији сину сунце слободе, и Србин поста господар своје куће. И ова дична застава јуначни бораца Таковски и данас оживљава Србина и данас лепршући се вели му: „*у мени је снас!*“ Но шта беше написано у њој? „*Слога и слобода.*“ Ове две речи трептаху ватреним словима борцима Таковским. Слобода и данас вели свакоме родољубу и патриоти, пригрли ме, па сам ти жеље испунила. —

Но да ли ћемо, љубезни, говорити јоште о дичним борцима Таковским, да ли ћемо потрзати кости њиове у гробова својих где уживају мир и тишину, или ћемо бити тако неблагодарни, а да им неодамо благодарност своју на данашњи дан, као на дан њиове успомене, као њиова деца, као њиови потомци, и да ли нећемо праху њиовоме рећи „*мир нека је.*“ — О! како потресају ове речи правог потомка њиовог, како ли неће данас Србин у молитви својој завапити и рећи ка Саздатељу своме: „*Господи, прими их у твоје вечно небеско царство, јер умреше за веру и децу своју, јер непогазише образа свога и савести своје.*“ —

Драга браћо! Свима нама више или мање познат је

значај данашњег дана, свима нама позната су дела нашег Милоша и наши дедова и борба њихова за своју и деце своје слободу. Но они када пренуше духом, када се одсудно решише живити за слободу и у слободи, или за њу јуначки мрети, имађаху на памети, да ће јуначком смрћу својом оставити узор, оставити углед деци својој, како треба за њу мрети, како треба бранити част, вјеру и огњиште своје. Па зато, љубезна браћо! имајмо свагда на уму, имајмо свагда пред очима трагове крви, коју лише наши ђедови, наши борци Таковски, за ову нашу милу слободу и отачбину, на својски и братски пригрлимо „*слогу и крваво стечену слободу*“ као верни синови отачбине, ујединимо се око потомка дичног Обреновића, нашега младог књаза Милана, пазимо бодро на реч и миг његов, када нас у борбу позове за милу слободу јоште заробљене браће, — и јуначки корачајмо на несрећно Косово заливено крвљу, „Осветимо га славно! поновимо Таково.“

„О! Господи, умудри нашег Светлог Господара књаза Милана, нека ходи стопама својих старих; сачувај га здрава међу нама; усложи нас и уједини око овог огранка потомка Милошевог, — свемоћна десница твоја нека му буде заштитник и руковођа у свима делима, које буде предузимао на корист народа свог и среће његове. Амин.“

О одношаима српске цркве наспрам цркве цариградске од првих времена њенога бића, па до данас.

(НАСТАВАК).

III.

Бедан положај српске цркве. Почетак јереси: Павликијске, Манихејске (катари), Богомиљске (иатари) и иапске (filioque). — Борба српске цркве против тих јереси. — Учешће цариградских патријара у борби српске цркве против јереси. —

Први период српске цркве до св. Савве био је за њено развиће најтежи и најнеудеснији. Српска црква у то време

била је са свију страна узнемиравана најнеповољнијим окол-
 ностима: с једне стране њу је трзало незнабоштво, с друге
 — папски легати, који су радили да српску цркву подчине
 папском престолу, с треће — неповољни политички положај
 Срба. Борба за веру, борба за свој језик и славенско бого-
 служење, борба за свој опстанак, борба за своју народност
 — све ово беше искрсло на дневни ред и довело Србе и срп-
 ску цркву у тешке околности за време овог првог периода.
 — Осим свију ових зала, која су окружавала српску цркву,
 појавише се у то време још и разне јереси, које су такође
 доводиле у забуну православне хришћане-Србе, на име:
 Павликијска, Манихејска и Богомијска јерес, а доцније ри-
 мокатоличко учење о произхођењу св. Духа и од Сина „Fi-
 lioque.“ О овим јересима ми не ћемо много у описивању бити
 пространи, тим пре што је о њима у нашој књижевности
 прилично говорено. Ми морамо казати о њима само толико
 колико се односи на нашу тему, а наиме: одкуда су се оне
 појавиле, ко је се борио противу њих, и је ли у овој борби
 примала учешће цариградско-грчка црква, и ако јесте, то у
 колико је и од каквог је значаја било њено учешће у овом
 случају?

О самом појаву јереси пре свега находимо за нужно на-
 вести речи грчког Синодика, који је по наређењу цара Бо-
 рида преведен у 1210 г. с грчког на бугарски језик Спири-
 доном Николајевићем — Палаузовим. У овом кодексу врло
 су пространо изложена мњења о Манихеима или Богомилима.
 Ево шта се у почетку тог кодекса вели:

Понеже вселѣкакий нашъ врагъ по всеи влзгартѣки земли
 Манихискаа ересь разсѣла смѣсик сѣжъ съ масалианскою, иже
 такоѣки ереси начелники, анадѣла. Попа вѣшмила иже при петрѣ
 цри влзгартѣкмъ влспрѣмшаго манихейсѣжъ сѣжъ ересь и влзгартѣ
 стѣки земли разсѣкашаго. Къ сим же и се прирекшаго ако къ
 привидѣни Хр Бѣз нашъ ѿ сватыжъ Бѣжъ и приснодѣвы маріѣ
 родисѣ и къ привидѣни распатса и обженѣжъ плзть къзнесе и

на вѣздохъ остаки рекшеи и того бикшеи, нынѣ сѣщїи ученици и апѣли нареченїи, анадема. И вѣса ѡже вѣ эреси тои и обичаѣ и ихъ и ношная ихъ свѣранїа и таинства и неполезнае ихъ оученїа и ходящїи съ ними анадема. Лѣблѣшихса съ ними вѣ расоумѣ (т. ј. једномишлѣеу) адѣщихъ и пїщїи и дары ѡ нихъ вѣземлѣшиѣ ако единомыслзны тѣм. анадема. Иже Іоунїа мїѣа кд днѣ на рождѣство Ішанна крѣлѣ творѣхї вѣзшкенїа и плодохѣ влченїа и елика вѣ тѣ ношѣ сквзшла творѣтѣ таинства и елїнстѣи слоужѣтѣ подобна, анадема. Иже сатанѣ видимѣи твари творѣца наричащїху быти и иконима иарицѣщїи дѣждеки и градоу и вѣсемоу исходѣщемоу ѡ земли, кнадема . . . (лист 13 превр. и 14). — Такође на другомъ месту (л. 36 превр.) Трѣкматаго Богзмила и Мїхаїла ѣченика егѣо и ѣеодора и Добрѣ (т. ј. Добра) и ѣтефана и Касилїа и Петра и прочаѣ егѣовы оѣченикы и единождѣрзникы . . . сїхъ вѣсѣхъ анадема.¹⁾

У колико нам је познато ова јерес пренешена је у српску — бугарску цркву из Азије Византијским императорима овим начином :

Византијски императори, желећи оградити од опасности своју државу, којој је грозила опасност са сјеверне стране од павале Варвара, — пресељаваху врло често из Ерменске у Трахију (под Филипопољ) Павликијане, који су се одликовали у рату, те су од њих саставили тврду пограничну стражу.²⁾ Ови насељеници дружећи се с оближњим Бугарима заразе својом јересју мало помало и саме Бугаре, а Бугари пренесу исту јерес у Србију, као у најближи предео и народ с којим су се они опет дружили. Срби, као једноплемени с Бугарима народ повере се њиховом учењу, незнајући да је лажно, те тако се и сами заразе том нечистом јересју.

Јерес Павликијанска увукла је се у српску цркву из два узрока : прво што су Срби били сусједи с Бугарима, где је

¹⁾ Писма Срб. и Болг. — Гилѣе. I к. стр. 138 у срп. преводу.

²⁾ Први пут доселио је Павликиане импер. Костантин Копроним у 741—775 (Амортол по изд. Мурајота ст. 648.) Други пут Јован Цимисхије у 970 г. (Анно ком. Alexan. lib. XIV р. 350). Писм. Срб. и Буг. — I, 141.

Већта јерес у велико била овладала, и друго што су многи Срби, по својој неувиђавности и наивности, држали да ће у тој јереси наћи тврд бедем, иза којег ће моћи одбранити своју слободу, коју су им у то време сви околни народи угушавали, наиме: Бугари од истока, Грци од југа, Талијани од запада и Мађари од севера. — Но Срби се у својој нади преварише, јер у место, да им јерес помогне и заштити њихову слободу, она их још више деморализира и у свему младнокрвнијима учини; они одбаце због те јереси не само многе црквене обреде, но шта више, и таинства почну пре небреговати. Тако, таинство брака већ нису освећавали црквеним благословом;¹⁾ наново опет почну примати неке незнабожачке нечестиве обреде, и напослетку та јерес, као виновница, послужи умножавању других разних јеретичких мњења.²⁾ С овом јереси помешала је се у почетку XII столећа и јерес богомилска; њу су строго гонили и на истоку и у Србији, те због тога морала је побећи на запад и тамо под разним називима³⁾ трајала је дуго време, где је послужила за основ многим лажним мњењима и заблудама на западу. Обе гореименоване јереси изкоренио је у српској цркви српски краљ Стефан Немања I,⁴⁾ који је као што сведочи његов животопис, „ереси отгна и утврди православје кз својеј землѣ.“ —

На крају овог првог периода и римске паше нарушаваху чистоту православне вере у српској цркви и узмућиваху спокојство њено својим јеретичким учењем о произхођењу св. Духа „и од Сина“ — „Filioque“ — против којег учења борио се цео Исток. Распростирању ове јереси у Србији помагали су највише српски властници — жупани, који су те-

¹⁾ Ист. првоб. пр. — Мац. 243. — Раич ист. са. нар. II. 332.

²⁾ Голуб, 154.

³⁾ Катарска, Албигенска, Бугарска, Митарска и добрих људи. Поч. Ист. пр. Инок. II, 236.

⁴⁾ У осталом та јерес трајала је још дуго и после њега, и шта више банови. босански били су јој наклони, међу којима је се одликовао Бап-кулин.. Види Col. Assem. t. V. p. 30.

мили, као што смо више рекли, ка независности. — Да би постигли своју цјел они се често обраћаше к папама с молбом, да им у томе помогну. Поне су пак молбама њиховим давали удовлетьорења под условом: да Срби приме римокатоличку вероисповед и да признаду догмат „Filioque.“ Многи Срби, жудећи за слободом, а и њихове властеле, жудећи за влашћу, примаху положене услове папа и више уважавашу папе, него своје пастире, а нарочито пастире — Грке. За доказ овога служе нам одношаји Михаила Воислављевића, жупана српског и папе Александра II, који је даровао барјак Михаилу за његову оданост к папском престолу. Михаил је толико уважавао тај дар, да је заповедио својим војницима, те су га вазда носили пред њим, кад би он ма куда ишао, као знак краљевског достојанства.¹⁾ У Далмацији су држани сабори, на којима се већало о делима српске цркве;²⁾ сигурно због тога, што су папе имале у српском народу, нарочито у Босни и Далмацији, много својих приврженика, који су — на подстрекавање латинских легата, — трудили се да распростру латинску вероисповед међу целим народом, подмећући мисао, да као тобож латинска вероисповед много више даје наде на грађанско облобођење народа, него ли ма која друга.³⁾ Али из историје српске видимо, да то олако примање папске власти и његове науке, није се тврдо укорењавало ни у народу ни у властницима српским;

1) Ист. Медаков. I, 50.

2) Col. Eccl. Assam. t. IV, p. 382.

3) И данас опште мњење у Хрватској и Далмацији постоји међу католичким Србима, да кад би сви Словени, а нарочито Срби, примали римско-католичку вероисповед и признали папски престо, то би, без сваке сумње, имали много већи и значајнији политички положај, него што га данас имаду; тада не би било, веле они, ни Аустрије, ни Маџарске, ни Турске. Ми не знамо шта би по њиховом мњењу било, јер нехтедохе се смилovati да нам бар кажу, шта би било, кад би нестало тих држава. Ми бар само толико знамо и видимо, како поступно с дана на дан Словени — католици, губе национални карактер, и, како им све више и више отешћава туђи јарам, а међу тим видимо Словене православне вероисповеди, шта више, јужне: Србе и Бугаре, где с дана на дан утврђују све боље и боље слободу свог грађанског останка.

Јер ни народ ни жупани српски никад се нису коначно решили да одступе од православно-источне вероисповеди; а кад су они по кадкад и прелазили на страну римских папа, то су чинили једино из политичких разлога, јер се у то време држало да нико није могао бити краљем, док га, тобож, у овом чину не призна и неутврди св. отац — папа. Имајући ово на уму рим. мисионери, хитили су да се користе подобним околностима и поступно да уведу у српску цркву своја заблуђења и одступлења — догмаг „*Filique*“; али благодарећи Богу нису успели у овом; јер баш у то исто време, кад су они мислили да су већ готово успјели у својој цјели — јавља се силни заштитник православља св. Савва, који потире то лажно о папама мишљење српских краљева, те тако и оне, који су били већ примили католиштво, повраћа у крило матере своје — св. правос. цркве и утврђује их у православљу тајном св. миропомазања, а неке, који нису хтели повратити се у православље, чак и прогони из српске земље.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Васкрсење Лазара.

(од архиепископа Инокентија).

Слободномислиоци предпостављају, да „Лазар није заиста умр’о, него се налазио у заносном (летаргичком) стању. Он је, веле, био испочетка олако болестан, али се после догоди силна навала болести, тако, да је лежао савршено без чувства и без дисања. Две сестре његове (Марта и Марија) мислиле су да је умр’о, и — сачувале су га. Исус Христос, по првом извешћу о болести Лазаревој, мислио је да она није опасна, за то се и задржао на једном месту. После тога од другог гласоноше он дозна да је Лазар умр’о. Та неочекивана вест поразила га је. Сравнијући стање болести, коју су му представљали као безопасну, он је дошао на ту мисао, да то тешко да неће бити јак занос. У тој нади он похита у Витанију. Овде по његовом наређењу открију гроб. Свеж ваздух допревши у пепитеру почео је будити Лазара. Исус Христос први је у њему приметио

знаке живота, и — за то благодари Богу.“ Ево како се о васкрсењу Лазаревог изјашњавају слободномислители.

Но камо доказа да је то тако било? — Докази су — говоре — у самој Историји јеванђелској — Јован 11. 1—4: *Бијаше пак један болесник Лазар из Витаније, из села Марије и Марте сестре њезине. А Марија, које брат Лазар боловаше, беше она, што помаза Госиода миром и отре ноге његове својом косом. Онда послаше сестре к' њему говорећи: Госиоде! гле, онај који ти је мио болестан је. А кад чу Исус, рече: ова болест није на смрт, него на славу божију, да се прослави син божији с' ње.*

Кад су сестре Лазареве послале Исусу глас о болести брата свог, Исус, чувши то рекао је: *ова болест није на смрт*, т. ј. није смртоносна. На тај начин он за цело није мислио да ће Лазар умрети; но је хтео да покаже, да ће, помоћу лекарске вештине, скоро оздравити. Речи: *ова болест није на смрт, него на славу божију, да се прослави син божији с' ње* — ништа не противурече предидућој мисли: *прослави* (говоре) не тиме, што ће Лазара пробудити од смрти, но — саветима које ће давати, и коначним отгнањем болести. А може бити речи: *на славу божију* и проче, да су дометуте самим Еванђелистом, као што је он то често радио.

Шта да се каже на то? Кад би заиста Исус Христос тврдио, да болест Лазарева није смртоносна, то би такав израз био њему са свим неприличан: а) Од куда је он знао да та болест *није на смрт*? б) Како је било могуће казати да Лазар *неће умрети*? А кад би умр'о (као што је и било) зар не би пострадала част Исуса Христа? Таквим начином могла би бити обманута сва породица Лазарева! Затим в) речи: *да се прослави син божији с' ње* — јасно показују, да је Исус Христос имао у виду васкрсење Лазара: јер, зар је то слава дати два три савета болеснику? Кад би он разумевао ту славу: то би морали допустити да је он био само на језику високоцењен, које приличи само каквом поношљивом Раввину.

Ст. 6. *А кад чу да је болестан, тада оста два дана на оном месту где беше.* Чувши о болести Лазаревој, Исус Христос оклева. Али нерешителност која је несвојствена Исусу, зар се не може објаснити с' тим, што је Исус Христос био унутрашње уверен, да у сваком случају, па чак и кад би Лазар умр'о, може га спасти; иначе то оклевање показало би не подпуну љубав његову к' човечанству, и још више — немарност према њему оданим лицима. — Говоре: *навала болести није била смртоносна.* Но такво окле-

ваће било би безрасудно; Исус је могао себи предпоставити да сестре Лазареве, не познавајући стање болесника, лако могу и сачувати га (као што се је и догодило).

Ст. 11: *Лазар, наши пријатељ заспао; него идем да га пробудим.* Нов доказ да Исус Христос није сматрао Лазара за умрлог, но само у силном заносу.

Но како је он знао да је Лазар у заносу?

„Њему је дошао други весник, који га је о томе известно.“

Но с каквим правом они предпостављају другога гласоношу? Зар да попуне празнину? Међутим ученици заиста су разумели да он говори о сну не смртном: *онда му рекоше ученици његови: Господе! ако је заспао устаће. А Исус им рече за смрт његову, а они мишљаху да говори за спавање сна.* (ст. 12. 13) *Тада им Исус уираво каза: Лазар умре.*

Ст. 15: *И мило ми је вас ради што нисам био онамо да верујете: него хајдемо к њему.*

„Радујте се што ја нисам био тамо: јер иначе ваша би вера нала. Но сад да идемо те да опробамо средства да га спасемо. Ако нам пође за руком, те га спасемо, — добро; а ако не, није до нас кривица: јер не бејасмо тамо.“

И то морамо протумачити! *Мило ми је вас ради.* Исус Христос радује се за своје ученике што се није налазио код Лазара за време његове болести; јер да се је тамо налазио, то би га он курталисао болести, и не би му дао да умре — и тиме би удално од себе прилику, да учини најзначајније чудо, које је било преко нужно, ради поткрепљења њихова у вери: *мило ми је ради вас, да верујете.* — Кажу: „Он је могао бити код Лазара и пустити га да умре, па опет после да га васкресе.“ Но такав поступак био би веома жесток према Лазару и несвојствен у одношају према самом њему.

Ст. 20—24: *Кад Марта дакле чу да Исус иде, изађе пред ња а Марија сеђаше дома. Онда рече Марта Исусу: Господе! да си био овде не би мој брат умр'о. А и сад знам да што заиста у Бога даће ти Бог. Исус јој рече: брат ће твој устати. Марта му рече: знам да ће устати о васкрсењу у последњи дан.*

„Исус Христос утврдо не обећава васкрсење, но говори сумњиво: — може бити моћи ће се Лазар од смрти ослободити, а може бити не; или речи Исуса Христа односе се више к будућем васкрсењу, као што их је и Марта разумела.“

Заиста постоји нека скривеност у речима Исуса Христа; но она никако није произлазила отуда, што он није био сигуран да

може спасти Лазара : јер после на неразумевање Martino : *Господе! већ смрди* — он одсечно говори : *не рекох ли ти, да ако верујеш видећеш славу божију* (ст. 39. 40)? Скривеност у почетку разговора више је проистицала из његовог благоразумија — да побуди малим знаком веру велику, да би таким начином дао више места моралној заслуги. Но како се је могла збунити Марта, која је имала веру и надала се чуду (ст. 22.) па да на један пут напусти ту веру и обрати се будућем васкрсењу? — Такво колебање у језику Martino било је са свим природно : она се је надала, да све, што он само заште од Бога, даће му Бог ; по на један пут сетила се да је њен брат — већ четири дана мртац! Та мисао помрачила јој је сву веру. Она је знала да Исус Христос чини чуда ; али он никад није свршио подобно томе ; смелости да моли, да би Исус Христос због ње учинио највеће чудо, није имала.

Ст. 33—35. *Онда Исус, кад је виде где плаче, и где плачу Јудејци који добоше с њом, згрози се у духу, и сам постаде жалосан. И рече : где сте га метнули? Рекоше му : Господе! хајде да видиш. Удареше сузе Исусу.*

„Жалост и сузе не би имале места, кад би он имао тврду надежду, да васкрсне Лазара.“

То је један красан по не силян узрок. Реч грчка *επιφοιτίβατο* означава како смутњу од жалости тако и од незадовољства. У Исусу Христу могла су се породити многа жалосца и невријатна осећања, ма да је он био уверен о свом могућству. *Жалосна* : јер је друг његов био мртав, сестре његове плачу неутешно ; Јудеји, који су их пратили такође плачу ; при таком виђењу, осетљив човек не може, а да се не заплаче : сузе у таком случају теку и нехотице, по природној симпатији. *Невријатна* : јер између људи који су требали да у њега не сумњиво верују, он налази неверујуће, који не утешно плачу. Чак и тајна радост у Исусу Христу, што ће скоро отрти сузе жалосних сестара, помешана са жалосћу, могла је произвести сузе.

Ст. 39. *Рече му (Исусу) Марта, сестра онога што је умр'о : Господе већ смрди ; јер су четири дана како је умр'о.*

Тај узвик Марте јасно потврђује истинитост васкрсења Лазаревог. Противници говоре да је Марта казала то, не по опиту, по предпоставци, јер, будући је било мртацу четири дана, то непремено мора од њега смрад излазити.

Напротив — Марта је често походила гроб, дакле говори по опиту ; и кад сестра, која вежно љуби свога брата, говори, да тело

његово смрди, то може ли бити још сумње? — *четири су дана како је умр'о.*

„У медицинским летописима налазе, да су се људи по неки пут налазили у заносу више од четири дана.“

Но лекари примећују, да дуговремени занос не може бити тако силан, да би не могуће било недржати га за праву смрт. Ради таквог заноса нужно је, да се сво животно отправаљање прекрати: по такво прекраћење животне радње — ако је за дуго — већ само по себи завршило би се смрћу.

Ст. 41. 42. *Узеше дакле камен где лежаше мртава; а Исус подиже очи горе, и рече: оче! хвала ти што си ме услишио. А ја знадох да ме свагда слушаш; него рекох народа ради који овде стоји, да верују да си ме ти послао.*

„Сад, кад су открили гроб, Исус Христос још једнако није губио надежду, нагнуо се ту, и први је видео код Лазара знаке живота. Ту он подигне благодарне очи к' небу, и рече: *оче! хвала ти што си ме услишио. Услишио* — благодари за прошло, међу тим, како Лазар још није васкрсо: значи, он благодари Богу за то што је Лазар жив, што су се његова очекивања остварила; иначе он не би казао: *услишио.*“

За Исуса Христа, тврдо увереног у имајућем се свршити чуду, без сумње, могуће је било, да се изрази и о будућем у прошлом. Притом аорист грчки *ἤκουσας*, по својству језика може означавати не само прошло, но и будуће, наступајуће време.

Ст. 43. *И зовну из гласа: Лазаре! изиђи на поље.*

„Зашто из гласа, кад је Лазар био мртав? За мртваца све је једно, како било *вичи*: јер снага — није у гласу него у могућности. Али природно нужно је било употребити јак глас, да би се пробудио човек, који је у јаком заносу и да му се да повод да изађе на поље.“

Ко може одредити како треба да се зове мртви из другог света? би ли требало тако говорити да нико не чује? Кад би Исус Христос казао шаптањем, рекли би: шта он тамо врача? и тим би се дала прилика противницима, да потврде то, да нечисте силе помажу Исусу да чини чуда.

Ово тумачење највећег чуда, и — изјаснење је највеће. Њега су тројица саставили: један га је издао у своме тумачењу на јеванђеље; други је допунио у њему нешто ново; трећи, исто тако у периодичком издању, издао га је с' новим допунама и уресима. Осим доказа можете судити сами.

У опште треба казати о таквим изјаснењима, да она при изласку своје на свет читају се више због новости, по духу религиозности, који се у њима садржи, с' којим је дух времена у сродству, такође по уресима, каквим их доброљубивим искусно перо начини. Сад су сви они рассмотрени и почели су губити своју важност. Већи део најученијих богослова обратили су се простом начину, на име — к' историјској вери. Врло је добро један противник ових теорија примјетио страност садашњег века, што сад, у место чуда Исуса Христа и Апостола Павла, верују у чуда другог некоег Павла, и што заједно с' невјеријем сад влада највеће лаковјерије: невјеровање — у јеванђелска, а лаковјерије — у природна чуда.

О РУСКОГ ПОСРЕБНО ДИМИТРИЈЕ АЛЕКСИЈ.
СВРШ. БОГОС.

Да ли је апостол Петар кадгод био и живео у Риму.

(СПОР ИЗМЕЂУ КАТОЛИЧКИХ СВЕШТЕНИКА И ПАСТОРА ЕВАНГЕЛИЧКЕ БЕРОИСПОВЕДИ
9 и 10 ФЕВРУАРА 1872 г. У РИМУ.)

(НАСТАВАК.)

Ми тврдимо да римско здање није подигнуто ни од Христа, ни од апостола, и да је, као што се успешно изразио наш противник, дело започето пре свега давањем знакова (разумете ли господо?) у пријатељским писмима. О факту се овде ништа не објасњава, с тога, што је факт изгледао као познат. Овај знак подобан је многим другим знацима из прошлих векова и између осталих подобан је знаку на „непорочно зачеће“. Мало по мало, знак се, господо, претвара у објаснење, а објаснење прелази у правило (*немир*). Они немају слободе да објасне, да су први отци цркве покадшто утврђивали, но они говоре, да се ту налазе знаци, а ми смо непријатељи знакова у историјским делима, и кад би нам пао у руке историк, који прича и утврђује знацима, ја му не бих ни уколико веровао, јер он може по својој вољи да преувеличава таки знак, који изнајпре није ни држан за факт, него је после мало по мало, нашав за себе добро земљиште, далеко пружио корен, али је свакојако у суштини остао знак.

Ево ово и саставља слабу страну римске цркве. Она мора све једнако и са свом силом да ради, да би се како укоренила, и тамо, где јој то испада за руком, она расте и разграђава се као горушично

зрно у Исусовој причи, под гранама кога селска стада налазе за-
 клони и небесне тиче граде гвезда. Ево у оваком виду она и пока-
 зује своје право господарења над целим светом. Ето тако ради
 римска црква, нарочито кад се тиче основнога догмата, на који
 се одушире цело здање њезино, т. ј. живљења и првенства Петрова
 у Риму. Она је увек радила посредством побожних знакова. Ево
 како то бива. Римска црква вели: Папије је дао знак, а други,
 ослобођени овим примером, понављали су и допуњавали знакове.
 Затим се јавио Игњатије и такође учинио знак. Напоследку се јавља
 Климент Римски са својим знацима. Вама стоји од воље, драга
 господо, да допустите таку систему знакова, по ја не могу, па с тога
 и тражим, да се долазак апостола Петра у Рим докаже историј-
 ским и несумњивим фактима, који би потврђени били од очевидаца
 и сувременика. Је ли могуће, да се таки замашан догађај историје
 римскога католичанства призна од 200 милијуна римских католика
 само на основу једних знакова? То ће бити непостојаније, него
 покушај да се подигне здање цркве на врху игле, јер оваки знак
 је мањи од врха игле. Дајте ми позитивно тврђење св. Јована, или
 св. Павла; дајте ми бар једну реч св. Петра: *ја сам био у Риму*,
 — па ћу се и ја поклонити и повторићу: *он је био у Риму*. Но
 докле год ви не нађете овоме догађају сувремених сведока, докле
 год ви не нађете у Библији — овоме највишем судији и безусловном
 ауторитету — доказа о живљењу Петрову у Риму, — дотле ви не
 можете ама баш ништа доказати.

Мој противник позвао се најпре на отце цркве, и да би своја
 тврђења више осигурао, почео је од IV. века, т. ј. од времена оних
 писаца, који већ не чине знакове, јер су добили готове знакове од
 својих предходника, него управо говоре: то је истина. А по чему?
 По томе, што је дато било већ доста знакова за овај факт. Почињући,
 дакле, од Оптата и Иринеја, он је дошао до Тертулијана, Кипри-
 јана и других, који су живели у 200, 250 и 300 години, али нису
 били очевидци, нити су у овој ствари имали каква ауторитета,
 почем су само развијали знак, који нема значај факта. Затим нам
 је говорио о човеку, који је имао још већу вредност, а то је Климент
 Римски.

Ја не мислим овде да побијам противника, јер нас он није ни
 уверавао, да је Климент спомињао о живљењу Петрову у Риму.
 Заиста, Климент говори уопште о мученицима, што су до њега били,
 и говорећи о њима спомиње и о мучеништву Петрову и Павлову.
 Шта више он много више говори о Павлу, него о Петру, и ово би

било сасвим непојмљиво са стране римскога епископа, који би (кад би он у самој ствари сматрао себе за папу васионске цркве, основане на катедри Петровој), по природи, базирао на првенство Петрово, па би се мање занимао Павлом, него Петром. Но ми видимо да је св. Климент сасвим другчије поступно, а из тога се даје извести, да он у своје време ни у сну није приметио оне знаке, о којима нама говоре.

Затим нам рекоше, да апостол Јован тврди, да је Петар умро у Риму. Господо! ја бих био срећан, кад би ми ма ко изнео доказе за ово. Ја сам много пута читао апостола Јована, али никад нисам наишао на то тврђење његово, па почем се у мени већ почиње порађати сумња, да сам слеп: то бих се обрадовао, кад би ми когод отворио очи и показао те речи, којима овај апостол, тобож, утврђује, да је Петар био у Риму. Но ствар је у томе, што тога места сасвим нема. Они, можда, држе, да је и св. Јован чинио знаке о томе? Али не, Господо, он није ни на што давао знаке, него је просто казивао, да је Господ Петра после, пошто му је, после његовога покајања и плача, повраћено апостолство, хотећи да понизи његово самољубље, трипут упитао: волеш ли ти мене више, него они? А апостол, чујући, да му се Христос трипут обраћа са једним питањем, и држећи, да га он сматра за непоштена човека, разжалио се и одговорио: Ти знаш, Господе, да ја тебе водем, — али се није усудио да дода: *више него они*, јер је памтио, да се одрекао Исуса Христа. Одма затим Ис. Христос му говори: доћи ће време, кад ће те други опасати и повести тамо, куда ти нећеш желети да идеш. — Морам признати, да ја у овоме не видим никаквих доказа за то, да је Петар умро у Риму. Он је умро, он је био мучен — о томе нема никакве сумње; но ако ви у овим речима умете да прочитате име Рима, онда мени не остаје ништа друго, него да се чудим вашим надприродном уму.

(НАСТАВИТЕ СЕ).

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Ј. Ж. О. С. у Мијајловац. Ваш допис не подилази програму нашег листа, с тога ћемо га дати коме другом уреднику наших јавних листова.

Ј. М. Б. Ј. у Благовештење. Жао нам је што неможемо на јавност изнети ствари, за које нам пишете. Гледаћемо да се другим путем потражи лека.

И. В. у Крушевац. Ваш допис штампаћемо.

Уред.

У 14-ом броју „Свона“ на страни 217-ој подкрала нам се једна штампарска погрешка, коју овим исправљамо: на мјесто *парламентни сабор* треба читати *перманентни сабор*.

Издаје и уређује проф. богослов. архим. **Нестор**.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.